

עיונים לשבת פרשת קרח עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

תורה מן השמים

הרב שאולי גרינפלד

"ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי".

עדת קרח תיבלע באדמה, כדי שנדע שהתורה היא תורה ה', ולא תורה שהמציא משה רבינו. בפירוש המשניות של הרמב"ם, במסכת סנהדרין בהקדמה לפרק חלק, סיכם הרמב"ם את י"ג יסודות האמונה. וכך כתב הרמב"ם ביסוד השמיני³:

"והיסוד השמיני הוא תורה מן השמים. והוא שנאמין שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה, היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה מפי הגבורה, כלומר: שהגיעה אליו כולה מאת ה'".

והוסיף הרמב"ם וכתב, שהאמונה בתורה מן השמים, כוללת גם את האמונה שלנו באמיתות פירוש התורה המקובל אצלנו:

"וכן פירושה המקובל גם הוא מפי הגבורה, וזה שאנו עושים היום צורת הסוכה והלולב והשופר והציצית והתפילין וזולתם היא עצמה הצורה שאמר ה' למשה ואמר לנו, והוא רק מוביל שליחות, נאמן במה שהביא".

ומסיים הרמב"ם, שהמקור ליסוד אמונה זה, נלמד מהפרשה שלנו:

"והדיבור המורה על היסוד הזה השמיני, הוא אמרו 'בזאת תדעון כי ה' שלחני וכו' כי לא מלבי'".

האמונה בתורה מן השמים, היא היסוד לכל מה שאנו חיים חיי תורה ומצוות. ומכאן מובן מה שעורר הרמב"ם באיגרת תימן⁴, על חשיבות הטבעת האמונה במעמד הר סיני,

הנצי"ב מוולוז'ין, בפתיחתו לחומש במדבר, עמד על כך שלקראת סוף תקופת המדבר, לומד עם ישראל לעבור מההנהגה הניסית הגלויה שהיתה בזמן משה רבינו, להנהגה שבה הנס יהיה נסתר, כפי שיהיה בארץ ישראל:

"דעיקר זה הספר הוא המחליף ומשנה הליכות עם ה' בחיי העולם מאז שהגיעו לארץ ישראל, מן הדרך שהלכו במדבר. שבמדבר היו מתנהגים במידת תפארת, שהלך לימין משה, שהוא לגמרי למעלה מהליכות הטבע. ובארץ ישראל הלכו בדרך הטבע, בסתרי השגחת מלכות שמים ברוך הוא. וזה השנוי התחיל עודם במדבר בשנת הארבעים".

רבה של ירושלים, הגאון הרב אריה שטרן זצ"ל, באחת משיחותיו לקהילת חורב¹, ביאר לפי רעיון זה, את המשברים שאנו לומדים עליהם בפרשיות אלו:

"בדרך זו ניתן לראות מכנה משותף בכל הפרשיות הבאות: שלח קרח וחוקת, שהוא בהתמודדות של העם עם הצורך להתארגן באופן טבעי. וזה כולל את הקשר לארץ ישראל, את הסידור החברתי, לדעת לקבל את ההנהגה, לשמור על השלום הפנימי, ולהתגבר על יצר המחלוקת".

יש כאן תפיסה מיוחדת של התהליך שעם ישראל עובר: אין אלו סתם נפילות וחטאים, אלא מהלך של שינוי והתבגרות של העם, שמכין ומחשל אותו לקראת השלב הבא שלו.

בפרשה מסופר על עדת קרח ודתן ואבירם, שיצאו לחלוק על משה רבינו. משה רבינו ביקש מכל העדה לסור מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, ולפני שהודיע שהאדמה תבלע אותם, הסביר שהטעם לעונש הוא²:

עמ' קמ"ג במהדורת הגאון מהר"י קאפח.

עמ' קכ"ז במהדורת הרב יצחק שילת.

1 הנהגת עם ישראל בקדושתו. מהר חורב עמ' 147.

2 במדבר ט"ז, כ"ח.

והעברת העדות עליו מדור לדור:

"וראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על דימוי המראה הגדול ההוא, ותספרו בכל קבוץ גדולתו וכבודו, שהוא קֶטֶב הדת, והטענה המביאה לאמת".

וכאן המקום לשאול: מדוע באמת יש צורך בתורה מהשמים, וכי בני האדם אינם יכולים לקבוע בעצמם מערכת חוקים ולהתנהל על פיה? מרן הראי"ה קוק זצ"ל התייחס לשאלה זו בספרו אורות הקודש⁵. הרב מסביר, שמוֹסֵר האמיתי, הוא מוסר שמיטיב עם כולם, עם כל המציאות כולה:

"המקור העצמי של המוסר מוכרח להיות מונח ביסוד מה שהוא טוב לכל, במובן היותר רחב. דהיינו טוב לכל המצוי".

אלא שאם נחליט שאנו רוצים לחיות לאור המוסר האמיתי, נצטרך לדעת מהו הדבר שהוא 'טוב לכל'. ובלשונו של הרב:

"השאלה היא רק איך יתגלה לאדם המוגבל, הטוב לכל המצוי, שהוא כל כך נעלם ממנו. ועל זה התשובה מוכרחת לבוא: שבעולם תימצא נקודה מאירה, שמפי הגבורה ישמע בה תורה ומצוות, ותורה מן השמים צריכה להיות מכוונה לטובת הכל, מראשית ועד אחרית".

לאדם אין יכולת להגות בעצמו מוסר אמיתי, שאפשר יהיה לדעת שבאמת הַכָּלִיל את כל הבריאה בחשבון נכון. דבר רק כזה יודע לעשות רק הקדוש ברוך הוא, ולכן אנו נזקקים לתורה מן השמים.

באופן דומה, כתב מרן הרב גם בביאורו להגדה של פסח⁶. בעל ההגדה, הביא כפתיחה להבאת ארבעת הבנים, את ההכרזה הבאה: 'ברוך המקום, ברוך הוא. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא'. הרב מבאר, שְׁכָל חלק בהכרזה זו, מתייחס לבן אחר. המילים: 'ברוך שנתן תורה לעמו ישראל', זהו שבח אל הקדוש ברוך הוא מצד היותו נותן התורה, ומתקשר אל הבן התם:

"התורה שניתנה לנו, המביאה אותנו להכיר רצונו, הִנֵּה תכלית טובת הגילוי הזה מורגש לנו ביותר באיש אשר אינו חכם כל כך עד שיבין מעצמו אורח האמת, אבל לבבו ישר

ומעורר על ידי מה שרואה לתור אחר האמת, וידו קצרה מהגיע אליו, מה רב הטוב שיקבל מהתורה".

הבן התם, הינו אדם טוב, שרוצה לנהל את חייו בדרך הישר, אלא שאינו מסוגל להדריך עצמו לכך בכוח שכלו בלבד. לאדם כזה ישנה תועלת גדולה מכך שהקדוש ברוך הוא נתן לנו תורה – שהרי התורה מדריכה אותנו כיצד נכון וישר לנהל את חיינו. וכאן, מוסיף הרב הבהרה משמעותית ביותר: אל לנו לחשוב שרק 'הבן התם' זקוק להדרכת התורה, אלא האמת היא שכולנו הבן התם:

"לפי האמת, לפי עוצם התכלית של תורת הקודש, גם החכם לא היה מגיע כלל אל התכלית, לולא תורת אמת שנתן לנו ה' יתברך בחסדו".

והיינו, שכפי שלימד אותנו מרן הרב באורות הקודש, אדם אמנם יכול להיות 'הבן החכם', וליצור לעצמו צורת חיים נאותה בכוח הבנתו, אבל הבנת האדם היא לעולם מוגבלת. היכולת ליצור מערכת מוסרית אמיתית, שתהיה באמת טובה לכל, נתונה רק בידי יוצר הכל, וממילא אי אפשר לנו להגיע אליה, אם לא על ידי קבלת תורה מן השמים.

רבינו הרב צבי יהודה⁷, לימד שההבנה שהתורה שאנו לומדים היא תורה מן השמים, צריכה לְבָנוֹת בנו את הגישה הנכונה אל הלימוד:

"התורה ניתנת לנו מן השמים. היא אינה מתחילה מאיתנו. אשרינו, שבכוח הדעת שניתנה לנו אנו זוכים להתקשר ולהשתייך לתורה. אנו מתקשרים לתורה שמן השמים בכח שכלנו, וכאן אנו נפגשים עם הצד הרוחני שנטוע בתוכנו, לעומת מה שמעל הבתוכנו – תורה מן השמים".

המפגש עם התורה, הוא זכות גדולה שניתנה לנו, לעם ישראל, להיפגש עם דבר ה' באמצעות שכלנו. מכיון שאנו נפגשים עם תכנים שהם למעלה מאיתנו, נדרשת מאיתנו הענווה והרצינות בכדי להבין נכון את מה שה' רוצה להדריך אותנו.

7 מתוך התורה הגואלת (תשמ"ט) חלק ג עמ' קנ"ו.

5 חלק ג. התגלות המוסר הכללי ד עמ' ו.

6 עולת ראייה חלק ב עמ' רע"ד (במהדורה הישנה).